

УДК ???????????

Бровченко Т.О., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили, Миколаїв,
Україна

Бровченко Тамара Олександрівна – аспірант кафедри теоретической и прикладной лингвистики Южноукраинского государственного педагогического университета им. К.Д. Ушинского

Методи експериментального вивчення просодичної структури тексту

The methods of experimental analysis aimed at examining the prosodic peculiarities of speech are described in the paper. Special accent is given to the problem of macro- and micro-thematic unities as an integral part of the text.

У статті описуються методи експериментального аналізу, що використовуються для вивчення просодичних особливостей мовлення. Особлива увага приділяється проблемі макро- і мікротематичних єдностей як інтегральної частини тексту.

Поява в останнє тридцятиріччя ХХ століття та початку ХХІ століття численних наукових праць з дослідження супрасегментної надфразової одиниці вищого рівня тексту [1, 2, 3], викликало необхідність розробки системної методики експериментального фонетичного дослідження. Саме тому дана робота є актуальному і доцільною на сучасному етапі розвитку лінгвістичних наук.

Метою представленого дослідження є опис і систематизація наявних методик проведення експериментально-фонетичного вивчення просодії тексту.

На даний час основними задачами вивчення інтонаційної структури тексту можна вважати:

1. Визначення структурно-семантичних складових тексту.
2. Розробка методів експериментального дослідження надфразових єдностей, що складають текст.

Текст є кінцевою складною автономною структурно-семантичною єдністю, що включає дві частково автономних єдності – мікротематичні і макротематичні єдності.

Текст є монологічною або діалогічною єдністю залежно від типу мовлення – монологу або діалогу. (Т.О. Бровченко)

Мікротематичною єдністю (МікТЕ) є мінімально автономна, функціонально структурна, семантична єдність, що представляє одну з тем МакТЕ.

Закінчення МікТЕ служить семантичним сигналом закінчення однієї з підтем МакТЕ і переходом до нової підтеми або теми.

Макротематичною єдністю (МакТЕ) є частково автономна, функціонально-семантична, структурно спаяна, надфразова єдність, що представляє одну з тем тексту.

Закінчення МакТЕ є семантичним сигналом закінчення однієї з тем тексту.

Монологічна єдність (МонЄ) або діалогічна єдність (ДіалЄ) є цілком автономною, структурно цільною, структурно спаяною, надфразовою єдністю, що складається з МікТЕ і МакТЕ та виражає повний зміст мовленнєвого повідомлення.

Закінчення МонЄ і ДіалЄ служить сигналом закінчення акта комунікації.

Дофразові, фразові та надфразові єдності (синтагми, фрази, МікТЕ, МакТЕ і текст) є

супрасегментними єдностями мовлення.

Питання про членування дофразових і фразових мовленнєвих одиниць на структурні елементи було вперше поставлено англійським лінгвістом Х. Палмером. У роботі «English Intonation» (1922р.) Х. Палмер запропонував членування синтагм і фраз на структурні елементи: head, nucleus, tail. Пізніше Д. Б. Еллінджер увів додаткову одиницю членування «prehead».

Prehead – початковий ненаголошений склад або фрази, що передують першому наголошеному складу.

Head – перший наголошений склад фрази з наступними ненаголошеними й наголошеними складами до останнього наголошеного складу складає корпус фрази.

Nucleus (ядро) – головна наголошена частина фрази і семантичний центр.

Tail – ненаголошені й наголошені склади, які йдуть за останнім зазначеним складом – ядром фрази.

Обов'язковими структурними елементами фрази є «head» і «nucleus» - prehead і head можуть бути відсутні.

У випадку логічно експресивного, модального й емоційного відображення мовлення звичайно реєструються додаткові структурні елементи – наголошений склад основного, так званого ключового слова, синтагми або фрази.

Впровадження теорії структурних елементів у практику експериментального дослідження синтагм і фраз викликало значне зростання експериментальних дослідницьких робіт у 40-60 рр. ХХ ст.

Метод структурних елементів фрази дав можливість значно розширити матеріал дослідження, сприяв переходу від опису структури кожної окремої фрази, враховуючи синтаксичну і вербальну структуру до масового опису груп досліджуваного матеріалу.

Перші роботи такого типу на матеріалі російської, української й іноземних мов з'явилися в повоєнні роки в ЛЕФ Московського інституту іноземних мов ім. М. Тореза (Є.І. Торсуєва, А.Р. Катанська, Н.Д. Лукіна й ін.);

Академії наук Української РСР (А.І. Багмут, Л.А. Близниченко, Ю.А. Дубовський і ін.); Одеського державного університету (Е.А. Нушикян, П.Н. Войцеховський, Н.Д. Камбуленко й ін.)

Аналогічні роботи проводилися за кордоном і в різних республіках колишнього Радянського Союзу.

Беручи до уваги, що надфразові єдності МікТЕ, МакТЕ і текст у цілому, також як дофразові, надфразові єдності – синтагма і фраза, належать до однієї групи супрасегментних мовленнєвих єдностей, вважаємо за доцільне виділити наступні структурні елементи сверхфразових єдностей:

Передкорпус – переднаголошені склади початкової фрази до першого наголошеного складу надфразової єдності.

Корпус – перший наголошений склад початкової фрази і наступні слова до останнього наголошеного слова надфразової єдності.

Ядро – останній наголошений склад останнього слова, семантичний центр надфразової єдності.

Післяядерний структурний елемент – кінцеві ненаголошені й ударні склади після ядра надфразової єдності.

У логічно й емоційно експресивних центрах виділяються також слова, що несуть логічне, модальне або емоційне навантаження, незалежно від їхнього місця у надфразовій єдності.

Використання принципу структурних елементів висловлення значно скорочує надзвичайну трудомісткість процесу інтоналогічного аналізу тексту, дозволяє робити дослідження великого обсягу різних текстів і груп, одержати адекватну інформацію про інтонаційну структуру тексту.

Метод структурних елементів надфразових супрасегментних мовленнєвих одиниць був застосований при дослідженні функціонально-семантичних видів і підвидів текстів у ЛЕФ Одеського Національного Університету (звіти ЛЕФ ОГУ з хозтеми №241, 1993 р., звіт ЛЕФ

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна та експериментальна фонетика / Відпов. ред.: Скалозуб Л.К. – Київ: Соборна Україна, 2001. – 318 с.
2. Златоустові Л.В., Потапова Р.К. и др. – Общая и прикладная фонетика. – М.: Изд. МГУ, 1997. – 414 с.
3. Современные методы, технические и программные средства, используемые в криминалистической экспертизе звукозаписей. – М., 2003. – 455с.